

ROCZNIK TOMISTYCZNY
12 (2023) 1

ROCZNIK TOMISTYCZNY

12 (2023) 1

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHES JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY

12 (2023) 1

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Natalia Herold (internet), Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Michał Zembrzuski, Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Janusz Węgrzecki, Antoni B. Stępień, Arkady Rzegocki, Jerzy Nitychoruk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Piotr Jaroszyński, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Marcin Trepczyński, Antoni B. Stępień, Marek Prokop, Tomasz Pawlikowski, Mikołaj Krasnodębski, Marcin Karas, Andrzej Jonkisz, Piotr Jaroszyński, Grzegorz Hołub, Paul J. Cornish, Imelda Chłodna-Błach, Marcin Bukała, Henryk Anzulewicz.

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Joanna Pyłat, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzuski (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Małgorzata Biegańska-Bartosiak

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2023

ISSN 2300-1976

Unikalny numer identyfikacyjny – 493506

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów POLSKA

www.roczniktomistyczny.pl

e-mail: redakcja@roczniktomistyczny.pl

**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Druk i oprawa: Sowa Sp. z o.o., ul. Raszyńska 13, 05-500 Piaseczno
www.sowadruk.pl

Spis treści

Od Redakcji (Michał Zembrzuski)	9
Miejsce filozofii w zespole nauk Z Antonim B. Stępnem rozmawia Artur Andrzejuk.....	11

Rozprawy i artykuły

Artur Andrzejuk Teologia Tomasza z Akwinu. Specyfika głównych zagadnień	17
Marcin Karas Middle Ages and Renaissance Reconciled in the Philosophical Thought of Nicolaus Copernicus.....	31
Izabella Andrzejuk Konstanty Michalski (1879-1947) and His Philosophy of History	47
Agnieszka Gonddek Tomaszowa koncepcja miłości w ujęciu ojca Feliksa Wojciecha Bednarskiego OP.....	63
Michał Zembrzuski Tomaszowe rozumienie wiary jako aktu intelektu i kwestia intelektualności treści wiary (<i>intellectus fidei</i>).....	87
Paweł Lesiński, Małgorzata Łuszczynska Dobro wspólne w refleksji św. Tomasza z Akwinu a społeczne związanie własności prywatnej w art. 14 ust. 2 niemieckiej ustawy zasadniczej.....	107
Magdalena Płotka Afektywna droga do Boga w ujęciu Bonawentury	127
Tomasz Ł. Stanowski Wątki tomistyczne w filozofii Józefa Gołuchowskiego	139
Izabella Andrzejuk Zagadnienie wychowania w antropologii Konstantego Michalskiego	159
Anton Adam Miejsce filozofii w teologii Wincentego Granata.....	171
Bożena Listkowska Etyka komunikacji w miłości. Studium przypadku bohaterów <i>Ciemnej nocy miłości</i> Mieczysława Gogacza	191
Marian Szymonik Filozofia jako nauka kontemplująca i wyjaśniająca byt – znaczenie tomizmu w wyjaśnianiu faktu religii.....	205
Tomasz Pawlikowski Identyfikacja pryncypiów i separacja metafizyczna w procesie poznania bytu jako bytu	233
Michał Ziółkowski Substancje oddzielone i postczłowiek. Próba konfrontacji myśli Akwinaty z doktryną współczesnego transhumanizmu	249
Artur Andrzejuk Thomistic Theory of Personal Relations	267

Edycje i tłumaczenia

Paweł Borkowski Encyklika <i>Rerum omnium perturbationem</i> Piusa XI – wstęp do przekładu.....	279
Ojciec święty Pius XI Encyklika <i>Rerum omnium perturbationem</i>	283

Sprawozdania i recenzje

Natalia Herold Sprawozdanie z działalności Naukowego Towarzystwa Tomistycznego w roku akademickim 2022/2023	297
Michał Zembrzuski Sprawozdanie z Sympozjum Tomistycznego w Łomży 8 marca 2023	303
Tomasz Ł. Stanowski <i>Semper vivus</i> . Filozofia Józefa Gołuchowskiego z okresu wileńskiego w artykułach litewskiej badaczki Rūty Marij Vabalaitė	307
Karolina Sienkiewicz Filozofia w szkole: wczoraj, dziś, jutro. Recenzja: Agnieszka Gondek, <i>Filozofia wychowania. Filozofia jako podstawa wykształcenia ogólnego w szkole średniej, Warszawa 2022</i>	319
Artur Andrzejuk Uwagi o bycie i istnieniu. Na marginesie przekładu książki Étienne Gilsona <i>Constantes philosophiques de l'être</i> . Recenzja: Étienne Gilson, <i>Filozoficzne stałe bytu</i> , tłum. M. Morek, Warszawa 2022.	325
Maciej Nowak Recenzja: Michał Chaberek, <i>Święty Tomasz z Akwinu a ewolucja</i> , Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2019	337
Konstanty Milancej Recenzja: Piotr Moskal, <i>Metafizyka dla studentów teologii</i> , Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2022	347
Jan Pociąg Recenzja: Marcin Karas, <i>Filozofia i kultura w czasach przełomu. Studia i materiały z badań historyzoficznych</i> , Kraków 2023	349

Polemiki i dyskusje

Peter A. Redpath Small Mistakes in the Beginning: Stanley L. Jaki: Arch-Defender of Christian Civilization of Freedom, and Somewhat Unwitting Obstacle to It?: An American/ Gilsonian Perspective	357
Nota o Autorach.....	365

Table of Contents

Editorial (Michał Zembrzuski).....	9
The place of philosophy among other sciences Artur Andrzejuk's interview with Antoni B. Stępień.....	11

Dissertations and articles

Artur Andrzejuk Theology of Thomas Aquinas. Characteristics of Main Issues.....	17
Marcin Karas Middle Ages and Renaissance Reconciled in the Philosophical Thought of Nicolaus Copernicus.....	31
Izabella Andrzejuk Konstanty Michalski (1879-1947) and His Philosophy of History.....	47
Agnieszka Gondek Thomas's Concept of Love from the Perspective of Father Feliks Wojciech Bednarski OP.....	63
Michał Zembrzuski The Faith as an Act of the Intellect and the Issue of the Intellectuality of the Content of Faith (<i>intellectus fidei</i>) in Thomas Aquinas's Thought.....	87
Paweł Lesiński, Małgorzata Łuszczynska The Thomas Aquinas's idea of common good in relation with private property's social obligation in the art. 14 p. 2 of German basic law.....	107
Magdalena Płotka The affective path to God according to Bonaventure.....	127
Tomasz Ł. Stanowski Thomistic threads in the philosophy of Joseph Goluchowski.....	139
Izabella Andrzejuk The problem of upbringing in anthropology of Konstanty Michalski.....	159
Anton Adam Place of Philosophy in Theology of Wincenty Granat.....	171
Bożena Listkowska The Ethics of Communication in Love. A Case Study of the Characters of Mieczysław Gogacz's <i>Dark Night of Love</i>	191
Marian Szymonik Philosophy as a science that contemplates and explains the ens – the importance of thomism in explaining the fact of religion.....	205
Tomasz Pawlikowski Identification of Principles and the Metaphysical Separation in the Cognition of Being.....	233
Michał Ziółkowski Separate Substances and the Post-Human. An Attempt to Confront Aquinas' Thought with the Doctrine of Contemporary Transhumanism.....	249
Artur Andrzejuk Thomistic Theory of Personal Relations.....	267

Editions and Translations

Paweł Borkowski Encyclical of Pius XI <i>Rerum omnium perturbationem</i> – introduction to translation.....	279
Holy Father Pius XI Encyclical <i>Rerum omnium perturbationem</i>	283

Reports and Reviews

Natalia Herold Report on the activities of the Scientific Thomistic Society in the academic year 2022/2023	297
Michał Zembrzuski Report from the Thomistic Symposium in Łomża on March 8, 2023	303
Tomasz Ł. Stanowski <i>Semper vivus</i> . The philosophy of Joseph Goluchowski from the Vilnius period in the articles of the Lithuanian researcher Rūta Marija Vabalaitė.....	307
Karolina Sienkiewicz Philosophy at school: yesterday, today, tomorrow Review: Agnieszka Gondek, <i>Filozofia wychowania. Filozofia jako podstawa wykształcenia ogólnego w szkole średniej, Warszawa 2022</i>	319
Artur Andrzejuk Notes on being and existence. On the margin of the translation of Étienne Gilson's book <i>Constantes philosophiques de l'être</i> . Review: Étienne Gilson, <i>Filozoficzne stałe bytu</i> , trans. M. Morek, Warszawa 2022.....	325
Maciej Nowak Review: Michał Chaberek, <i>Święty Tomasz z Akwinu a ewolucja</i> , Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2019	337
Konstanty Milancej Review: Piotr Moskal, <i>Metafizyka dla studentów teologii</i> , Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2022	347
Jan Pociąg Review: Marcin Karas, <i>Filozofia i kultura w czasach przełomu. Studia i materiały z badań historyzoficznych</i> , Kraków 2023	349

Controversy and discussions

Peter A. Redpath Small Mistakes in the Beginning: Stanley L. Jaki: Arch-Defender of Christian Civilization of Freedom, and Somewhat Unwitting Obstacle to It?: An American/ Gilsonian Perspective	357
Note about authors.....	365

Small Mistakes in the Beginning: Stanley L. Jaki: Arch-Defender of Christian Civilization of Freedom, and Somewhat Unwitting Obstacle to It?: An American/Gilsonian Perspective

Keywords: Philosophy, civilization, Christianity, Étienne Gilson

Before addressing the chief subject of my presentation today, I would like to thank the organizers of this historic World Congress at Cardinal Wyszynski University for extending to me this great honor (that I will always remember) of speaking to you today at this institution founded in celebrate the life of a great priest and hero of Western civilization.

My point of departure for this talk today are two principles that Gilson uses to weave together different intellectual scenarios within *The Unity of Philosophical Experience* into a historical-philosophical thriller about what happens to philosophical teachings

once they leave the abstract thought of philosophers and they, or others, try to put them into practice in the real world. The *first* principle, borrowed from Aristotle, states that small mistakes about first principles made at the start of an intellectual investigation tend to multiply many times over as the study continues¹. The *second* principle, taken from Aristotle and French painter Georges Braque, is that we choose the way we can, not the way we wish.

Gilson then translates this second principle into an observation about the twofold nature of possibility: 1) *conceptually thinkable* in which „we call

Prof. Ph.D. Peter A. Redpath, President International Étienne Gilson Society; Rector Adler-Aquinas Institute.

¹ Aristotle, *De Caelo*, book 1, chapter 5, 271b, 8–13, translated by J.L. Stocks, The Clarendon press, Oxford 1922.

possible whatever is not intrinsically impossible – that is, any object whose notion is not self-contradictory”; and, 2) *a humanly doable deed* – what „after being conceived by the mind, can be made to exist in reality” (Gilson, 1958). Next, like a skilled psychologist, Gilson applies these principles to the behavior of people who consider themselves to be philosophers to transform his monograph from a tale of disparate psychological experiments into the powerful, organic, whole book in philosophical history.

Like any good researcher, Gilson realized that philosophy is chiefly a habit of the human soul in which real possibility is determined by the soul’s nature and its faculties as proximate principles of doable deeds in this or that human situation. It is a habit of the acting person; and its chief measure of truth, and failure, is the being of really existing things and a person’s own natural and acquired abilities to generate philosophical actions!

Gilson did not think we measure philosophical success chiefly in terms of abstract, systematic logic, by being able to form a coherent concept or coherently string together non-contradictory judgments. True, such ability is a necessary condition for thinking philosophically; but, as Gilson and St. Thomas had recognized, philosophy, science, is chiefly born of a psychological disposition, habit, of the human soul: sense wonder. And sense wonder is chiefly born in the ability to recognize really doable human deeds.

According to St. Thomas, the chief subject of wonder for the ancient Greek philosophers was not the logical genus: the abstract, conceptual whole and its parts studied by the logician. It was the concrete conceptual whole, the parts of which are proximate generators of action (operational organizations) studied by the physicist and metaphysician. A crucial distinction to understand because all intellectual research essentially involves many failures that experienced researchers understand to be an essential part of specifying a subject matter’s nature, coming more precisely to understand a subject and measure a researcher’s intellectual ability to master it.

Just as not everyone who performs courageous acts necessarily possesses the habit of courage (the psychological disposition of a courageous person), so, not everyone who engages in philosophical, scientific, acts has the psychological disposition, habit, of a philosopher, scientist. Having spent decades of oppression under the yoke of different forms of utopian socialist totalitarian ideologues, this reality about philosophical, scientific, nature, and real versus fictional ability is something that Polish Catholic scholars know quite well. It is also something that Hungarian-born American priest/physicist Stanley L. Jaki knew exceptionally well.

My friend Fr. Jaki was a great admirer of Gilson; so much so that he once called Gilson „possibly the greatest Christian philosopher since Thomas Aquinas”². Like Gilson, and unlike René Descartes, Jaki was convinced that philosophy, sci-

² S.L. Jaki, *Science and Religion: A Primer*, Port Huron, Mich.: Rear View Books, 2004.

ence, are essentially civilizational enterprises requiring the right cultural philosophical, scientific, supports, including intellectual traditions, to be born and continue to progress.

Despite the fact that Jaki was a completely-orthodox priest, an excellent intellectual historian, and a brilliant mathematical physicist, nevertheless, in my opinion, in forming his understanding of modern and contemporary philosophy and science, he made several small mistakes in his induction of first principles that, if not properly addressed, can prove dangerous to reversing the current decline in, and stimulating a strengthening of, Western civilization health, which he sought his work to do.

Precisely, by small mistakes about principles, I refer to several erroneous or badly-framed statements with which Fr. Jaki starts his reasoning regarding the cultural birth of science, which he claims was „born of Christianity”. While this statement might sound arrogant, when properly understood, it is not. Precisely, by the phrase „born of Christianity”, Jaki means that Christian civilization had provided the cultural supports in terms of metaphysical and moral educational traditions and relative political stability to serve as a mid-wife in which the principles and practices of modern and contemporary mathematical physics could be precisely articulated and encouraged to develop. Prior to the advent of European Catholic monastic and cathedral schools, and universities

and relative peace in Europe, none of this had been possible.

Nor was it possible, as Jaki rightly notes, without thirteenth-century doctrinal formulations about the *ex nihilo* Creation of the universe and the *Incar-nation*, which, once and for all, severed the Christian understandings of the universe and human person from the cyclical universe and cyclical notion of time of the ancient Greeks and all other ancient world cultures. Widespread cultural acceptance by Western civilization of these theological teachings for all time thereafter eliminated civilizational dominance in the West, and most of the world, of the cyclical understanding of motion, change, and time, and the moral determinism that had, according to Jaki, been the chief psychological errors, globally, of what he called „the repeated stillbirths of science in all ancient cultures”³.

As evidence of the transformational historical nature of this event generated by the theological teachings of medieval Catholicism, Jaki singles out the initial appearance of Sir Isaac Newton’s first law (the law of inertial motion) to a lecture given by Jean Buridan at the Sorbonne in the 1330s related to Aristotle’s treatise *On the Heavens*. Therein, Buridan linked the origin of such motion to the moment of Creation, at which point, he said God imparted, „a certain quantity of impetus to all celestial bodies, which they keep undiminished because they move in a realm where there is no friction”⁴. Since Jaki

³ S.L. Jaki, *Science and Religion: A Primer*, p. 23.

⁴ S.L. Jaki, *Science and Religion: A Primer*, p. 18.

sees „Buridan’s breakthrough” as providing the theoretical understanding for Newton’s three laws of motion that essentially generated modern mathematical physics, reasonable is for Jaki to credit it with giving birth to modern science, which, strictly speaking, Jaki calls the only „exact science”⁵.

While I agree with Jaki that the advent of Christianity enabled modern mathematical physics to come into being and that he was right when he maintained that Christianity acted as the midwife for the birth of science thus understood, I maintain that he was wrong in thinking that, for the most part, modern physics is exact science and the only science.

I claim that the person who actually was the midwife of the cultural conditions needed for the full birth of modern science was St. Thomas Aquinas, not John Buridan. And St. Thomas was able to achieve this event by coming up with an understanding of science, philosophy, as an organizational psychology: *a habit of animal rationality born of sense wonder located and specified in the animal part of the human soul*, which seeks to understand the nature of organizational wholes!⁶. Without this psychology having started to dominate in the West, as Jaki admits, what he mistakenly calls „exact science” could not have come into being.

To some extent, I agree with Jaki that science derives its exactness from measurement; but I disagree with his claim

that modern and contemporary mathematical physics is a science (since no knowledge that intentionally seeks to separate itself from wisdom can possibly be science); and I disagree with him that: 1) *strictly speaking*, the term „exact science” *is limited to sciences that apply mathematics to matter*; 2) measurement is „application of quantities, or numbers”; 3) „numbers are the specifically-exact notions among all the notions the human mind is capable of forming”; 4) „the various branches of science qualify for being called exact in the measure in which they use numbers connected with measurements”; 5) „Since mathematics does not measure, it is best taken for a form of logic”. 6) „The Greeks of old, whom it is customary to credit with the rise of scientific mentality (...) failed with respect to the most important science, or physics”.

I say „to some extent”. I agree with Jaki that „science derives its exactness from measurement” because, most precisely, *science derives its exactness from evidently-known first principles (evidently-known truths)*; „principles” simply being analogous ways of being „one”, „measures”. Hence, *the science of metaphysics, not the liberal art of logic* (to which, strictly speaking, Jaki says he reduces mathematics), *is the most exact science* („Since mathematics does not measure,” Jaki says, „it is best taken for a form of logic”).

Contra his claim that „numbers are the specifically-exact notions among all

⁵ S.L. Jaki, *Science and Religion: A Primer*, p. 19-23.

⁶ Sancti Thomae Aquinatis, *Summa Theologiae*, Editiones Paulina, Roma 1962, 1, q. 77, a. 3, *respon-*
deo.

⁷ S.L. Jaki, *Science and Religion: A Primer*, p. 4-7 and 19-31.

the notions the human mind is capable of „forming”, analogous conceptions of unity („unities”), *not numbers*, are the specifically exact measures among all the notions the human mind is capable of forming. Conflated with „being”, St. Thomas, considered „unity” first to fall into the human intellect and to be understood in terms of „formal indivisibility” (unity of form), not in terms of the dimensive unity studied in mathematics. And, like „being”, St. Thomas considered „unity” to be said analogously to its subjects.

Strictly speaking, we human beings are incapable of knowing anything (*including numbers*, which are essentially and simultaneously „*more than one*” and „*limited pluralities*”, „*ordered multitudes*”) except as „existing unities, or ones”. We know everything, including numbers (the first of which is „two”: „two ones” conceived as „numerically-one two”) as existing „indivisible intelligibles”.

As Charles Bonaventure Crowley correctly understood, Aristotle and St. Thomas indicate that what makes any number to be a unit considered *per se* or a *per se* unit, is its last, or terminal, unit, which gives number its species and unity. „For just as things composed of matter and form are an *unum* (are one) through the form, from which both their unity and their species (nature) are constituted; so the last, or terminal, unit of any number is as a form, which gives both species and unity to that number”⁸.

That is, each number is a unity, a composite whole, constituted by a unity of order (or organizational unity, like an orchestra, or rowing team) „so that the ones which are prior to the last, or terminal, one are as ‘matter’, and the last, or terminal, one is as ‘form’, thus constituting number as an *unum* (one) *per se*, and making each number to be a specific terminated plurality of ones”, and a unique species of measure. Note should be made that since they are limits, and limits are qualities, Aristotle and St. Thomas considered forms to be qualities, or *virtual quantities*. This means that a proper understanding of the nature of number and the teaching of Aristotle and St. Thomas about it, demands knowledge of the nature of *virtual quantity, a nature and principle regarding which Father Jaki appeared to have no knowledge!*

Such being the case, *contra* Jaki, diverse, *evidently-known* first principles *analogously applied to diverse subject matters, not mathematical numbers applied to dimensive matter, are the proximate, exact measurements of all being*. Evidently-known, applied truths, not applied numbers, generate scientific exactness and measurement! Such being the case, the rest of the claims I have cited from Fr. Jaki are evidently false!

The different branches of science qualify for being called „exact” in the measure in which they *apply* evidently-known first principles (*measures*) to their respective subjects (what is meas-

⁸ Ch. B. Crowley, *Aristotelian-Thomistic Philosophy of Measure and the International System of Units (SI): Correlation of International System of Units with the Philosophy of Aristotle and St. Thomas*, ed. with a precept by Peter A. Redpath, Lanham, Md., New York, and London: University Press of America, 1996, p. 19.

ured): application of measures to what is measured essentially constituting the act of measurement. Numbers are ways of being one, unities. *For this reason only* are numbers measures; because, as Aristotle and St. Thomas state, „Unity is the measure of all things”⁹. Because unity measures everything, wholes are unities; and because mathematical numbers are mathematical wholes, *analogously*, mathematical numbers are measures. Hence, the claim that mathematics does not measure is absurd.

Since mathematical judgments measure mathematical subjects, mathematics is best taken as a science, not as a „form of logic”, as Jaki claims. And, since all science is, to the extent that it is a knowledge and a science, „exact”, mathematics is an exact science; but not as exact as metaphysics. Considered

in themselves as sciences, since metaphysics applies being and unity considered as indivision within a nature as its first principles, it applies the most evident of principles to everything that exists.

Finally, while, as Jaki says, the ancient Greeks might have failed precisely to understand the nature of physics, none of the leading ancient Greek philosophers would have committed such an egregious intellectual failure as to call physics, instead of theology, metaphysics, „the most important science”¹⁰. The fact that a Catholic-priest, physicist of Father Jaki’s intellectual greatness and orthodoxy could make such a profound error speaks volumes about the intellectual decay of contemporary Western civilization. God save us from our allies!

⁹ St. Thomas Aquinas, *Commentary on the Metaphysics*, by Thomas Aquinas, translated by J. P. Rowan, book 10, lesson. 2, Chicago 1961, html-edited by J. Kenny OP. <https://isidore.co/aquinas/english/Metaphysics10.htm> [date of access: 18.08.2022].

¹⁰ S.L. Jaki, *Science and Religion: A Primer*, p. 24.

Bibliography

1. Aristotle, *De Caelo*, book 1, chapter 5, 271b, 8–13, translated by J.L. Stocks, The Clarendon press, Oxford 1922.
2. Sancti Thomae Aquinatis, *Summa Theologiae*, Editiones Paulina, Roma 1962, 1, q. 77, a. 3, *respondeo*.
3. *Commentary on the Metaphysics*, by Thomas Aquinas, translated by J. P. Rowan, book 10, lesson. 2, Chicago 1961, html-edited by J. Kenny OP. <https://isidore.co/aquinas/english/Metaphysics10.htm> [date of access: 18.08.2022].
4. Jaki S.L., *Science and Religion: A Primer*, Port Huron, Mich.: Rear View Books, 2004.
5. Crowley Ch. B., *Aristotelian-Thomistic Philosophy of Measure and the International System of Units (SI): Correlation of International System of Units with the Philosophy of Aristotle and St. Thomas*, ed. with a preface by Peter A. Redpath, Lanham, Md., New York, and London: University Press of America, 1996.

Małe błędy na początku: Stanley L. Jaki jako najlepszy obrońca chrześcijańskiej cywilizacji wolności i w pewnym sensie nieświadoma przeszkoda na jej drodze: perspektywa amerykańska/Gilsoniańska

Słowa kluczowe: filozofia, cywilizacja, chrześcijaństwo, Étienne Gilson

Prezentowany artykuł dotyczy tematu odejścia od filozofii rozumianej po Gilsonowsku jako bezinteresownego poznawania prawdy o otaczającym nas świecie oraz na wynikających z tego konsekwencjach (także w odniesieniu do nauczania filozofii). Artykuł wyraża przekonanie, że Gilsonowska koncepcja jedności doświadczenia filozoficznego ma swoje uzasadnienie, oraz że filozofię powinniśmy traktować jako punkt wyjścia i podstawę wszelkich nauk. Poglądy te są w artykule wyrażone w tonie pole-

micznym, gdyż sam artykuł jest polemiką z poglądami znanego filozofa, matematyka i teologa, Stanley'a Jaki, który uznaje, że współczesna fizyka jest obecnie jedyną – w sensie ścisłym – nauką. Autor, dyskutując z tym stanowiskiem, zwraca przede wszystkim uwagę na to, że wszelka nauka powinna być zorientowana mądrościowo (to znaczy powinna pytać o pierwsze przyczyny – *principia*) wszelkich składników dostrzeganej rzeczywistości.

Nota o Autorach

Anton Adam – ks. prof. dr. hab., kapłan diecezji bańsko-bystrzyckiej (Słowacja). Stopnie naukowe uzyskał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Obecnie wykłada na Wydziale Teologii Uniwersytetu Komenskigo w Bratysławie oraz na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Trnavskiego także w Bratysławie. Od 2005 roku popularyzuje teologię katolicką w radiu „Lumen”. Jest autorem ponad dwustu artykułów naukowych, które zostały opublikowane na Słowacji, w Polsce, na Czechach, w Rosji i na Ukrainie. Należy do Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Europejskiego Towarzystwa Teologii Katolickiej, Rady Ekumenicznej Konferencji Episkopatu Słowackiego, Rady Naukowej „Rocznika Tomistycznego”, Rady Naukowej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Trnawie oraz Naukowego Towarzystwa Tomistycznego.

Artur Andrzejuk – prof. dr. hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii. Przewodniczący Naukowego Towarzystwa Tomistycznego, redaktor naczelny „Rocznika Tomistycznego”. Autor szeregu publikacji z zakresu teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza.

Nr ORCID: 0000-0002-7926-4070

Izabella Andrzejuk – dr, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego oraz członek redakcji „Rocznika Tomistycznego”. Jest autorką ponad osiemdziesięciu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007), (wspólnie z Arturem Andrzejukiem) *Tomasz z Akwinu jako etyk* (Warszawa 2021) oraz *Od etyki Arystotelesa do filozofii moralnej Tomasza z Akwinu* (Warszawa 2021).

Nr ORCID: 0000-0002-4961-2580

Paweł Borkowski – dr, absolwent Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (licencjat, magisterium, doktorat). W życiu zawodowym pełnił różnorodne funkcje i zajmował różne stanowiska, m.in. nauczyciela, wykładowcy, tłumacza, publicysty. Obecnie tłumaczy dla wydawnictwa „eSPe”.

Agnieszka Gondek – dr nauk humanistycznych, filozof, absolwentka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Urzędnik państwowy w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej w Warszawie. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Specjalizuje się w zakresie filozofii wychowania. Nauczycielka akademicka z kilkuletnim doświadczeniem w zakresie nauczania filozofii i etyki, w tym etyki zawodu i historii filozofii. Opublikowała książkę *Filozofia wychowania. Filozofia jako podstawa wykształcenia ogólnego w szkole średniej* (Warszawa 2022). Zainteresowania naukowe skupiają się wokół antropologii filozoficznej, etyki, metafizyki i filozofii wychowania.

Nr ORCID: 0000-0003-1308-6424

Natalia Herold – mgr, absolwentka administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) oraz kierunku „samorząd terytorialny i polityka regionalna” na Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Jest doktorantką filozofii Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz sekretarzem Zarządu Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Publikuje w „Roczniku Tomistycznym”.

Nr ORCID: 0000-0003-4761-9495

Marcin Karas – prof. dr hab., historyk filozofii - pracuje w Zakładzie Filozofii Polskiej Instytutu Filozofii UJ. Prowadzi badania z historii idei i z filozofii średniowiecznej, jest autorem ponad 180 publikacji. Ostatnio zajmuje się głównie kosmologią wczesnonowożytną i filozofią dziejów. Opublikował m.in. książki: *Koncepcja czasu w pismach Williama Ockhama* (Kraków 2003), *Natura i struktura wszechświata w kosmologii św. Tomasza z Akwinu* (Kraków 2007), *Z dziejów Kościoła. Ciągłość i zmiana w Kościele rzymskokatolickim w XIX i XX wieku* (Sandomierz 2008), *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X* (Kraków 2008), czy też *Historiozofia Teilharda de Chardin wobec tradycyjnej myśli chrześcijańskiej* (Kraków 2012), *Książki Tomistycznie odczytane* (Warszawa 2022) oraz liczne artykuły i przekłady.

Nr ORCID: 0000-0002-2288-9512

Paweł Lesiński – dr, adiunkt w Katedrze Doktryn Polityczno-Prawnych i Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa i Administracji UMCS. Autor szeregu artykułów naukowych oraz rozdziałów w monografiach. W swojej działalności badawczej skupia się na zagadnieniach prawa niemieckiego i niemieckiej myśli politycznej i prawnej. Szczególnym zainteresowaniem darzy koncepcje niemieckiego liberalizmu oraz państwa socjalnego. Członek Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej – Sekcja Polska IVR oraz Polskiego Towarzystwa Historii Prawa. Członek Zarządu - Sekretarz Stowarzyszenia Stypendystów DAAD w Polsce. Współpracuje również z Wyższą Szkołą Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie.
Nr ORCID: 0000-0001-6522-3625

Bożena Listkowska – dr, adiunkt w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Ukończyła studia filologiczne na Wydziale Humanistycznym Akademii Bydgoskiej oraz studia filozoficzne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Doktorat nauk humanistycznych w zakresie filozofii otrzymała na UKSW w wyniku obrony rozprawy pt. *Łowańskie modyfikacje tomizmu tradycyjnego w pracach ks. Piotra Chojnackiego*; wersja książkowa: *Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego* (Bydgoszcz 2014). Prowadzi badania nad współczesną filozofią polską. Przedmiotami jej zainteresowań są w szczególności filozofia człowieka i metafizyka. Współredaktor serii książek: *Tomizm polski 1879–1918. Słownik filozofów* (2014); *Tomizm polski 1919–1945. Słownik filozofów* (2014); i *Tomizm polski 1946–1965. Słownik filozofów* (2015). Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego.
Nr ORCID: 0000-0002-6635-5934

Małgorzata Łuszczynska – dr hab., prof. ucz. UMCS, pracownik w Katedrze Doktryn Polityczno-Prawnych i Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa i Administracji UMCS. Jest autorem licznych publikacji naukowych z zakresu filozofii prawa oraz historii doktryn polityczno-prawnych. Jej zainteresowania naukowe oscylują wokół problematyki społecznej nauki Kościoła katolickiego, tomizmu, myśli politycznej i prawnej średniowiecza, normatywizmu i jego krytyki, rozwoju filozofii prawa w okresie dwudziestolecia międzywojennego w Polsce. Członek Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Myśli Politycznej. Redaktor czasopisma „Annales UMCS sekcja G (lus)”.
Numer ORCID: 0000-0002-4387-8820

Konstanty Milancej – student filozofii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego.

Maciej Nowak – inż. lic., obecnie kontynuuje studia magisterskie na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, absolwent studiów inżynierskich kierunku Elektrotechnika na Politechnice Warszawskiej, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Jest zainteresowany logiką i historią filozofii.

Tomasz Pawlikowski – dr hab., pracownik naukowy w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy – Bibliotece Głównej Województwa Mazowieckiego. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Opublikował kilkadziesiąt tekstów naukowych w formie artykułów, recenzji lub monografii, głównie z zakresu filozofii, z których największe znaczenie ma książka *Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu* (2013). Jest ponadto autorem 127 haseł w *Powszechnej Encyklopedii Filozofii* i 32 w *Encyklopedii Filozofii Polskiej*. Podejmuje także tematy związane z historią księgozbiorów.

Numer ORCID: 0000-0003-0618-611X

Magdalena Płotka – dr hab., profesor uczelni w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z-ca redaktora naczelnego „Rocznika Tomistycznego”, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się średniowieczną filozofią praktyczną, historią filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografią łacińską oraz filozofią współczesną. Jest autorką książki *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa 2013), *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI wieku* (Warszawa 2016) oraz *Tomasz z Akwinu o przyjemności* (Warszawa 2021). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filo-sofij”, „Roczniku Tomistycznym” i in.

Numer ORCID: 0000-0002-6993-2178

Jan Pociąg – mgr inż., magister teologii. Przygotował rozprawę doktorską w Instytucie Filozofii UJ na temat związków filozofii ks. prof. Tadeusza Wojciechowskiego z odkryciami fizyki i biologii dwudziestego wieku (2017). Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół aktualizacji tomizmu w oparciu o współczesny obraz świata opracowany przez nauki przyrodnicze.

Jest członkiem Sodalicji Świętej Jadwigi Królowej.
Numer ORCID: 0000-0001-5698-6401

Peter A. Redpath – jest rektorem Adler-Aquinas Institute; jest również dyrektorem Aquinas School of Leadership, kierownikiem studiów tomistycznych w Holy Apostles College and Seminary (USA), a także aktywnym badaczem na Uniwersytecie Abat Oliba w Barcelonie (Hiszpania).

Karolina Sienkiewicz – magister pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, absolwentka i wykładowca Akademii Białskiej im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Jej zainteresowania naukowe oscylują wokół pedagogiki przedszkolnej, komunikacji społecznej i pedeutologii nauczyciela.
Numer ORCID: 0009-0004-7424-8989

Tomasz Łukasz Stanowski – magister filozofii, doktorant na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Przygotował rozprawę doktorską o Józefie Gołuchowskim pod kierunkiem prof. dr hab. Marcina Karasa.
Numer ORCID: 0000-0002-7462-9667

Antoni B. Stępień – prof. zw. dr hab., emerytowany profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Głównym przedmiotem jego zainteresowań filozoficznych są trzy dyscypliny: teoria poznania, metafizyka i estetyka. W teorii poznania podejmował fenomenologiczną analizę deskrypcyjną, dyskusję ze sceptycyzmem oraz obronę możliwości wiedzy koniecznej dotyczącej świata. Jego teorię poznania należałoby określić mianem fundacjonalistycznej, maksymalistycznej i realistycznej. W metafizyce argumentuje za pochodnością świata od bytu absolutnego, osobowego, nieskończonego, wszechwiedzącego, wszechmocnego i nieskończenie dobrego; za odrębnością substancjalną człowieka w stosunku do innych bytów, w tym za niematerialnością najważniejszych działań umysłu ludzkiego oraz za istnieniem wolnej woli. Tezy te skłaniają go do uznania, że sens życia ludzkiego wykracza poza istnienie w świecie materialnym w takiej formie, w jakiej go teraz znamy. W stosunku do swego stanowiska filozoficznego używa określenia: „tomizm egzystencjalny w niektórych sprawach fenomenologizujący”. W estetyce podlega wpływowi fenomenologii w wydaniu Ingardena, a szczególnie aksjologii fenomenologicznej. Jest autorem takich prac jak: *Wstęp do filozofii* (5 wydań); *Wprowadzenie do metafizyki*

(Kraków 1964); *O metodzie teorii poznania* (Lublin 1966); *Elementy filozofii* (Lublin 1980); *Propedeutyka estetyki* (2 wydania); *Zagadnienie punktu wyjścia w filozofii. Teorie relacji: filozoficzne i logiczna* (Lublin 2005); *Studia i szkice filozoficzne* (3 tomy, Lublin 1999 – 2015).

Marian Szymonik – ks., dr hab. nauk humanistycznych w zakresie filozofii. Wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego w Częstochowie; „profesor stały” i wykładowca w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Nr ORCID: 0000-0002-0796-8001

Michał Zembrzusi – dr hab., profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Pełni funkcję Zastępcy Przewodniczącego Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Jest dyrektorem serii wydawniczej „Biblioteka Rocznika Tomistycznego”. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. W 2019 roku opublikował monografię pt. *Filozofia intelektu. Tomasza z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego*. Jest autorem przekładów: Tomasz z Akwinu, *Komentarz „O pamięci i przypominaniu”* (Warszawa 2012), Tomasz z Akwinu, *Komentarz do De hebdomadibus Boecjusza* (Warszawa 2021) oraz Tomasz z Akwinu, *Kwestia o substancjach duchowych* (Warszawa 2023). Nr ORCID: 0000-0003-4647-479X

Michał Ziółkowski MI – dr, członek Zakonu Posługujących Chorym (*Ministri Infirmorum*), członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Autor książki *Pokonać śmierć czy zmienić człowieka. Ideologia współczesnego transhumanizmu wobec heterodoksji Mikołaja Fiodorowa* (Warszawa 2020), *Biblijny ślad pięty. Na tropach antychrysta* (Warszawa 2022). Publikuje w kwartalniku „Fides et Ratio”, serii „Universum Ethicae Christianae” oraz „Roczniku Tomistycznym”. Zainteresowania naukowe skupia wokół: filozoficzno-teologicznej analizy transhumanizmu oraz związanych z tym nurtem problemów bioetycznych i etyce sztucznej inteligencji; ewolucji idei antychrysta w tekstach biblijnych; filozofii tomizmu konsekwentnego; koncepcji myślicieli rosyjskiego renesansu filozoficzno-religijnego. Nr ORCID: 0000-0001-5369-071X